

Podobe otroštva v objektivu Petra Nagliča

Zgodovinske podobe otroštva na podeželju v prvi polovici 20. stoletja, ki jih je v objektiv ujel amaterski fotograf Peter Naglič iz Šmarce pri Kamniku, med ostalim razkrivajo tudi svet, v katerem je imela družina pomembno vlogo pri odraščanju otrok. Bila je temelj skupnosti, vzgojni prostor otroka, kjer so se prenašali tradicija, znanje in vrednote ter vir čustvene varnosti. Otroci so se v tesnih družinskih in vaških okoljih učili odgovornosti, sodelovanja in sočutja predvsem z igro in skupno preživljanje časa. Igra ni bila le razvedrilo, temveč pomembno sredstvo učenja: skozi njo so otroci spoznavali sebe in druge, razvijali socialne spretnosti, reševali spore in krepili občutek pripadnosti. Skromne razmere so pogosto zahtevale iznajdljivost, a so hkrati spodbujale povezanost in medgeneracijsko solidarnost. V zavetju družinskega vzdušja in bližine staršev, pogosto tudi starih staršev, so otroci lahko notranje rastle in sprejemali vrednote, ki so jih spremljale vse življenje. Pogled v prva življenjska leta naših prednikov jasno pokaže, kako odločilna sta bila bližina in čas, namenjen otrokom, pri oblikovanju njihovih osebnosti. Čeprav se sodobni čas razlikuje od preteklih obdobij, ostaja njihovo sporočilo dragoceno: zdravo otroštvo, zaznamovano z medgeneracijskimi odnosi, igro in zavestno prisotnostjo odraslih, predstavlja temelj za celosten razvoj osebnosti ter oblikovanje odgovornih, čustveno zrelih posameznikov in s tem tudi družbe kot celote.

Ključne besede: Peter Naglič, otroštvo, fotografija, družina, igra, medsebojni odnosi, vzgoja

Historical images of rural childhood in the first half of the 20th century, captured through the lens of amateur photographer Peter Naglič from Šmarca near Kamnik, reveal a world in which the family played a central role in children's upbringing. It was the foundation of the community, the child's primary educational environment, where tradition, knowledge, and values were passed on, and a source of emotional security. Within close-knit family and village settings, children learned responsibility, cooperation, and compassion chiefly through play and spending time together. Play was not merely a form of entertainment, but an important means of learning: through it, children came to know themselves and others, developed social skills, resolved conflicts, and strengthened their sense of belonging. Modest living conditions often required resourcefulness, but at the same time fostered connectedness and intergenerational solidarity. Sheltered by a family atmosphere and the closeness of parents—often also grandparents—children were able to grow inwardly and absorb values that accompanied them throughout their lives. A look at the early years of our ancestors' lives clearly shows how decisive closeness and time devoted to children were in shaping their personalities. Although modern times differ from those of the past, the message remains valuable: a healthy childhood, marked by intergenerational relationships, play, and the conscious presence of adults, forms the foundation for the holistic development of the individual and for the

Deklica s pujskom, 1936
Fotografije: avtor Peter Naglič

shaping of responsible, emotionally mature people, and thus society as a whole.

Keywords: Peter Naglič, childhood, photography, family, play, interpersonal relationships, upbringing

Čar opazovalca sveta: subtilnost, ki jo razume srce

V kontekstu širše predstavitve amaterskega fotografa Petra Nagliča (1883–1959) iz Šmarce pri Kamniku Nagličeve fotografske »podobe otroštva« razkrivajo fotografa kot izjemno empatičnega opazovalca vsakdanjega življenja. Njegovo delo presega zgolj dokumentarno vrednost in odpira prostor za razmislek o etiki portretiranja, o odnosu med fotografom in otrokom ter o fotografiji kot obliki tihega dialoga. Otroški portreti tako pomembno dopolnjujejo razumevanje Nagličevega opusa in utrjujejo njegovo mesto v zgodovini slovenske fotografije. Peter Naglič je svet sprejemal z odprtimi očmi, z radovednostjo, ki ni bila nikoli vsiljiva, temveč nežna. V njegovih zapiskih o naravi najdemo misli, ob katerih se zaustavi vsakdo, ki začuti lepoto stvarstva: »V adventu se ob dolgotrajni megli in mrazu na drevju naberejo kristali, ki ob nenadnem pojavu sončnih žarkov zasijejo in s tem povečujejo prirodo in stvarnika.«² Takšna občutljivost ni bila zgolj fotografova spretnost; bila je njegov način življenja. Z njo je ustvarjal most med tem, kar je videlo oko, in tem, kar je občutilo srce. In prav ta most je tisti, na katerem še da-

2 Nagličev zapis na hrbtni strani ohranjene fotografije, ki je nastala 24. 12. 1936.

1 Inženir elektrotehnike, podjetnik.

Igra na pesku, 1936

Nabiranje borovnic v Volčjem Potoku, 1933

Otroci med igro na gradbišču homškega gasilskega doma, 1933

nes stojim tudi jaz – kot dedič zgodbe, ki me presega. Fotografija tako na poseben način omogoča preskok v času: podobe iz preteklosti oživijo v sedanjosti in na ta način oblikujejo notranji jaz tistega, ki jih gleda. Nagličevo ime je med slovenskimi fotografi kljub tišini, ki je več kot pol stoletja varovala njegove fotografske spomine, sedaj že prepoznano do te mere, da se je uveljavil predvsem kot kronist družinskega, meščanskega in podeželskega življenja, dokumentiral pa je tudi romanja, ki se jih je udeleževal. S fotoaparatom je zavzeto spremljal Plečnikovo zlato dobo ustvarjanja in gradbeno prenovo naše prestolnice v prvi polovici 20. stoletja. Znan je kot avtor obsežnega fotografskega arhiva, ki presega zgolj profesionalno studiojsko prakso in se v zadnjem času vedno pogosteje pojavlja v strokovni literaturi, zgodovinskih člankih in publikacijah. Otroška tematika pa razkriva tudi Nagličevo izrazito

Kotrljanje pomaranč na velikonočni ponedeljek, 1940

Nagličevi otroci kot koledniki, 1930

Igra ob izdelovanju ščetk, 1936

Ob domačem ognjišču, 1930

občutljivost za psihološko razsežnost portreta in njegovo sposobnost opazovanja otroka kot samostojnega subjekta. Nagličeve fotografije so dragocen arhiv podob, saj z njimi poudarja lastno zavedanje, da življenje hitro mine, še posebej čas otroštva, ki izstopa po svoji krhkosti. Otrok ne obravnava kot idealiziran simbol otroštva ali zgolj kot del družinske prezentacije, temveč kot individualno osebnost. Otroci so prikazani v trenutkih notranje umirjenosti ali zadržanosti, kar kaže na fotografovo spoštovanje otrokovega doživljanja svoje dobe. To pa je tudi sicer povsem v skladu z Nagličevo širšo fotografsko prakso, ki jo zaznamujeta natančno opazovanje in potrpežljivost. Portret pri njem ni rezultat hitre intervencije, temveč procesa, v katerem se fotograf prilagaja ritmu portretiranja, kjer ima pomembno vlogo neverbalna govorica. Pogled, drža telesa in položaj rok so obravnavani z veliko mero občutljivosti. Otroci pogosto niso strogo frontalno obr-

Otroci z vozičkom, 1934

Otožnost v očeh, 1932

njeni proti objektivu, temveč rahlo odmaknjeni, kar zmanjšuje občutek neposrednega soočenja s kamero in ustvarja intimnejši odnos med gledalcem in portretirancem. Značilno je tudi, da Naglič otroka pogosto umešča v znano okolje – domači prostor, vrt ali bližino družinskih članov. Takšna umestitev dodatno prispeva k občutku varnosti in omogoča bolj sproščene, naravne izraze. Prisotnost kamere pri Nagliču ne deluje kot vsiljiv element, temveč kot del vsakdanjega prostora, kar je posledica njegove dolgotrajne prisotnosti v družinskem in lokalnem okolju. Čeprav Nagličeve fotografije pogosto delujejo premišljeno in kompozicijsko uravnoteženo, otroški portreti razkrivajo izrazito odprtost za spontanost. Ta se kaže v drobnih nepravilnostih, nepopolnih držah in bežnih pogledih, ki pričajo o fotografovem umiku iz aktivne režije v vlogo opazovalca. Takšna drža je še posebej značilna za Nagličevo portretno prakso, v kateri fotografija ni bila podrejena naročniku, temveč osebnemu odnosu do upodobljenih.

Fotografija – darilo času in trajen pogled v preteklost

Miselni sprehod v dobo odraščanja nas neizogibno postavi pred dilemo, saj gre za izkušnjo, ki pogosto presega razum in jezik. Otroštvo je, lahko predpostavimo, nekaj izmuzljivega, težko ujemljivega v besede, saj ne

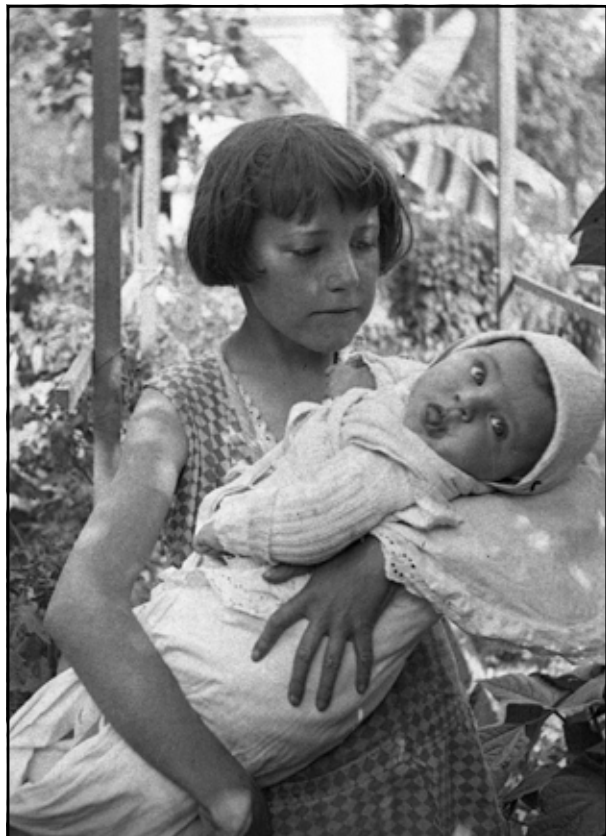
pomeni zgolj eno izmed življenjskih obdobij, temveč notranjo polnost, sestavljeno iz občutij, sanjarjenj, neizrečenih želja in spontanih doživljavaev. Odrasel človek lahko te plasti prikljče le delno – nikoli jih ne more v celoti obnoviti ali znova oživiti. Otroci vsake dobe so kot bitja, ki se »vrtijo okoli nas«: ta podoba jih umešča v bližino odraslega sveta, a hkrati jasno kaže, da mu ne pripadajo povsem. Njihovo gibanje je lahkotno, igri vo in razposajeno, kar poudarja njihovo svobodo in odprtost. Odrasli jih opazujemo z določene razdalje, saj smo ta svet že zapustili, a ga v otrocih znova prepoznavamo. Odziv, ki ga otroci vzbujajo, pogosto presega zgolj čustveno naklonjenost. V sebi nosi veselje in celo občudovanje – priznanje njihove posebnosti. To občudovanje izhaja iz dejstva, da otroci še niso omejeni z izkušnjo razočaranja, neuspeha ali dokončnih sodb. Njihova vrednost ne leži toliko v tem, kar že so, temveč v tem, kar bi lahko postali. Obljuba, ki jo nosi otrok, je po svoji naravi večja od vsakega kasnejšega izpolnjenja, saj življenje z odraščanjem pogosto zoži širino možnosti. Odraslost prinaša izbire, omejitve in odpovedi, zato se načrtane poti le redko uresničijo v celoti. Odrasli v otrocih prepoznavajo prihodnost, vendar ne brez zadržkov – upanje se prepleta s skrbjo, saj je znano, kako nepredvidljivo je življenje. Prav zato se v otroštvu razkriva tista iskra, ki jo odraslost pogosto zamegli: sposobnost čudenja, vera v dobro in tiho upanje v jutri. Čar otroške dobe se rojeva tudi iz tega neskladja med obetom in izpolnitvijo – v njegovi odprtosti, nedoločnosti in čistem potencialu, ki v odraslih vzbuja spoštovanje in tudi tiho nostalgijo. Doba odraščanja nekoč ni bilo lažja, bila je predvsem drugačna. A prav v tej drugačnosti se razkriva njegova polnost. Govori nam kot dragoceno pričevanje o času, ki v sebi skriva še neodkrita strani zgodb naših prednikov. V fotografskih zapisih otroštvo pogosto ni zgolj osebna izkušnja posameznika, temveč prostor prepletanja individualnih spominov in kolektivnih predstav o domačem okolju. Vsakdanje življenje na podeželju, v vasi in v krogu najbližjih je bilo tesno povezano s podobami nacionalne identitete. Te podobe so v posamezniku rasle kot nevidni kažipoti, skozi katere je pozneje lažje uzrl sebe, svojo skupnost in življenjski svet, iz katerega je izšel. Ko se ozremo v otroški razvoj preteklih generacij, nas najprej nagovorijo podobe preprostih igračk, razigranih skupin otrok na travnikih in prašnih poteh ter dolgi popoldnevi, preživeti zunaj, v neposrednem stiku z naravo in drug z drugim. Pod temi podobami pa se skriva nekaj globljega: način, kako so otroci nekoč živeli skupaj z odraslimi, ob njih in znotraj njihovega sveta. Začetki so se odvijali skozi vsakodnevno opazovanje, posnemanje in postopno vključevanje v ritem skupnosti, ki je bil tesno vpet v cikel letnih časov, običajnih vaških opravil in močnih sosedskih vezi. V prvi polovici 20. stoletja so se številni otroci, zlasti na podeželju in v delavskih družinah, zelo zgodaj vključevali v delo ob prisotnosti starejših družinskih članov ali drugih sorodnikov. Skrb za živali, prinašanje vode in drv, delo na polju ali varovanje mlajših sorojencev so bili del njihovega vsakdana. Prav z delom so si otroci utirali pot v svet, razvijali občutek lastne vrednosti in odgovornosti ter pridobivali veščine, pri čemer je imela družina osrednjo vlogo. Čas prvih izkušenj je bil zaz-

Otroci v spremstvu staršev odhajajo z blagoslova jedi v Šmarci, 1940

Pravljica za lahko noč, 1937

Radoveden pogled, 1934

Žganjekuha v Šmarci, 1932

namovan z avtoriteto staršev, prenosom znanja med generacijami ter močno vezjo pripadnosti. Skupni večeri, prazniki in delo so utrjevali podobo skupnosti, ki temelji na solidarnosti in medsebojni pomoči. Čeprav so otroci svet doživljali predvsem čustveno in neposredno, so te izkušnje kasneje, gledano s časovne distance, dobile širši pomen. Spomini na pomanjkanje, disciplino ali tršo vzgojo so se preoblikovali v razumevanje odnosa med posameznikom in skupnostjo. Takšni spomini niso zgolj nostalgichen pogled v preteklost, temveč pomemben vir razumevanja, kako so se oblikovale predstave o otroštvu tedanjega časa. Osebnepripovedi, prepletene z zgodovinskimi okoliščinami in oprte na Nagličevo fotografsko dediščino, razkrivajo, da se temelji samorazumevanja pogosto postavljajo prav v najzgodnejših letih, v tistem sobivanju z ostalimi, v svetu, kjer ta doba ni bila ločena od življenja, temveč njen naravni začetek.

Dediščina kot svetloba prihodnosti

Ko danes pregledujem dedove arhivske podobe, obogatene z njegovimi komentarji, ne držim le žlahtno porumenelega starega papirja, temveč živ delček naše zgodovine, ki v sebi še vedno nosi dih časa in neme sledi nekdanjih dni. Te podobe predstavljajo vez med preteklostjo in prihodnostjo in v sebi nosijo odmev šte-

vilnih rodov, ki so hodili pred nami, hkrati pa odpirajo pot mlademu svetu, ki prihaja – kot vrata v čas, ki ga sam nisem živel, a ga kljub temu lahko začutim. V njem se srečujejo spomini moje mame, zgodbe mojih prednikov in moja notranja občutja. Nagličeve podobe otroštva me učijo, da je zdravo odraščanje v zavetju družine temelj, ki pomembno vpliva na značaj vsake osebnosti, to pa ima učinek na družbo kot celoto. Da je vzgoja vrednota, ki presega čas. Da so predniki svetloba, ki ne ugasne. In zato čutim odgovornost – a tudi čast – da hranim to dediščino, jo negujem, jo delim, da ostane živa. Da bo tudi v prihodnje, generacije ki prihajajo, nagovarjala z milino otroškega sveta, s toplino domačega ognjišča in z duhovno močjo nevidnih rodbinskih niti, ki nas povezujejo z lastnimi koreninami. Ob vsem tem pa spoznavam, kako nalezljiva in spodbujajoča je dedova strast do opazovanja sveta, da se ustavljam v trenutkih, ki jih življenje ponuja in ob tem »čutim, kako mi udje žare ob dotiku s tem/ svetom življenja. In moj ponos je rojen/ iz življenjskega utripa tisočletij, ki mi/ v tem trenutku plešejo v krvi.³

3 Rabindranath Tagore – Darovanjke, 69 (str. 110).